

EBERT

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

3 februarie 2011 *

În cauza C-359/09,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 234 CE de Fővárosi Ítéltábla (Ungaria), prin decizia din 23 iunie 2009, primită de Curte la 7 septembrie 2009, în procedura

Donat Cornelius Ebert

împotriva

Budapesti Ügyvédi Kamara,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul J.-C. Bonichot, președinte de cameră, domni K. Schiemann și L. Bay Larsen (raportor), doamnele C. Toader și A. Prechal, judecători,

* Limba de procedură: maghiara.

avocat general: domnul P. Cruz Villalón,
grefier: domnul B. Fülöp, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 16 septembrie 2010,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru domnul Ebert, Rechtsanwalt, de el însuși;
- pentru Budapesti Ügyvédi Kamara, de P. Kiss și de P. Köves, ügyvédek;
- pentru guvernul maghiar, de doamna J. Fazekas, de domnul M. Fehér și de doamna Z. Tóth, în calitate de agenți;
- pentru guvernul ceh, de domnul M. Smolek, în calitate de agent;
- pentru guvernul spaniol, de domnul J. López-Medel Bascones, în calitate de agent;
- pentru guvernul italian, de doamna G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de domnul P. Gentili, avvocato dello Stato;
- pentru guvernul austriac, de domnul E. Riedl, în calitate de agent;

— pentru Comisia Europeană, de domnii B. Simon și H. Støvlbæk, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

- ¹ Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea Directivei 89/48/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1988 privind sistemul general de recunoaștere a diplomelor de învățământ superior acordate pentru formarea profesională cu durata minimă de trei ani (JO 1989, L 19, p. 16, Ediție specială, 05/vol. 2, p. 76), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2001/19/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 14 mai 2001 (JO L 206, p. 1, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 60, denumită în continuare „Directiva 89/48”), și a Directivei 98/5/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 februarie 1998 de facilitare a exercitării cu caracter permanent a profesiei de avocat într-un stat membru, altul decât cel în care s-a obținut calificarea (JO L 77, p. 36, Ediție specială, 06/vol. 2, p. 24).
- ² Această cerere a fost prezentată în cadrul unui litigiu între domnul Ebert, resortisant german și avocat înregistrat, sub titlul „Rechtsanwalt”, în Baroul din Düsseldorf (Germania), pe de o parte, și Budapesti Ügyvédi Kamara (Asociația Avocaților din Baroul din Budapesta) (Ungaria), pe de altă parte, cu privire la dreptul solicitat de domnul Ebert de a utiliza titlul „ügyvéd” (avocat în Ungaria) fără să fie membru al respectivei asociații profesionale a avocaților.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 89/48

- 3 Al șaptelea și al zecelea considerent ale Directivei 89/48, care se aplică *ratione temporis* în acțiunea principală, sunt formulate după cum urmează:

„[...] se impune ca noțiunea de activitate profesională reglementată să fie definită avându-se în vedere diferitele realități sociologice naționale; întrucât noțiunea ar trebui să se refere nu numai la o activitate profesională al cărei acces este condiționat, într-un stat membru, de deținerea unei diplome, dar și la activitățile profesionale al căror acces nu este limitat, dacă sunt practicate pe baza unui titlu profesional destinat celor care dețin anumite calificări; [...]

[...] sistemul general de recunoaștere a diplomelor de învățământ superior nu are ca scop nici modificarea normelor profesionale, inclusiv a normelor de etică profesională, care se aplică în cazul oricărei persoane care își exersează profesia pe teritoriul unui stat membru și nici sustragerea migranților de la aplicarea acestor reguli; [...] sistemul stabilește măsurile necesare pentru ca migranții să respecte normele profesionale ale statului membru gazdă.”

- 4 Articolul 1 litera (a) din Directiva 89/48 definește, în sensul acestei directive, noțiunea „diplomă” după cum urmează:

„[...] orice diplomă, certificat sau alt titlu [...]:

- care au fost eliberate de o autoritate competentă dintr-un stat membru, desemnată în conformitate cu actele cu putere de lege sau actele administrative ale statului membru respectiv;
- din care rezultă că titularul a promovat un ciclu de studii postliceale cu o durată de cel puțin trei ani sau cu o durată echivalentă cu frecvență redusă, efectuat într-o universitate sau o instituție de învățământ superior sau într-o altă instituție cu un nivel de formare echivalent și, dacă este cazul, că titularul a promovat cursurile de formare profesională necesare în completarea ciclului de studii postliceale și
- care arată că titularul are calificarea profesională cerută care îi permite accesul la o profesie reglementată în statul membru respectiv sau exercitarea respectivei profesii,

[...]”

- 5 Articolul 2 din Directiva 89/48 prevede:

„Prezenta directivă se aplică oricărui resortisant al unui stat membru care dorește să exercite, cu statut de independent sau de salariat, o profesie reglementată în statul membru gazdă.

Prezenta directivă nu se aplică în cazul profesiilor care fac obiectul unei directive speciale care stabilește o recunoaștere reciprocă a diplomelor între statele membre.”

6 Articolul 3 primul paragraf din Directiva 89/48 prevede:

„În cazul în care, într-un stat membru gazdă, accesul la o profesie reglementată sau exercitarea acesteia este condiționată de posesia unei diplome, autoritatea competentă nu îi poate refuza resortisantului unui stat membru, din motiv de calificare necorespunzătoare, accesul la profesia respectivă sau exercitarea ei în aceleași condiții ca și pentru resortisanții statului membru gazdă:

- (a) în cazul în care solicitantul deține o diplomă cerută într-un alt stat membru pentru exercitarea respectivei profesii pe teritoriul său, diploma fiind obținută într-un stat membru [...]

[...]”

7 Articolul 4 alineatul (1) din Directiva 89/48 prevede:

„Fără a aduce atingere dispozițiilor articolului 3, statul membru gazdă poate, de asemenea, cere solicitantului:

[...]

(b) să urmeze un stagiu de adaptare care să nu depășească trei ani sau să dea o probă de aptitudine:

- în cazul în care formarea profesională dobândită, în conformitate cu prevederile articolului 3 literele (a) și (b), se referă la materii fundamentale diferite față de cele specificate de diploma cerută în statul membru gazdă sau
- dacă, în cazul prevăzut la articolul 3 litera (a), profesia reglementată în statul membru gazdă implică una sau mai multe activități profesionale reglementate care nu se regăsesc în profesia reglementată în statul membru de origine sau de proveniență al solicitantului, iar această diferență se caracterizează printr-o educație și formare specifice cerute în statul membru gazdă și care se referă la materii fundamentale diferite față de cele specificate în diploma prezentată de solicitant; [...]

[...]

În cazul în care statul membru gazdă utilizează de această posibilitate, acesta trebuie să îi acorde solicitantului libertatea de a alege între perioada de adaptare și proba de aptitudine. Pentru profesiunile a căror exercitare presupune o cunoaștere precisă a dreptului intern și care au ca element esențial și constant al activității furnizarea de informații și asistență privind dreptul intern, statul membru gazdă poate indica, prin derogare de la acest principiu, fie o perioadă de adaptare, fie o probă de aptitudine. [...]"

8 Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 89/48 prevede:

„În cazul în care autoritatea competentă din statul membru gazdă condiționează accesul la o profesie reglementată de prezentarea unor garanții privind onorabilitatea,

moralitatea și solvabilitatea sau suspendă ori interzice exercitarea unei astfel de profesii în caz de greșeală profesională comisă din culpă sau în cazul săvârșirii unei infracțiuni, acel stat acceptă ca probă suficientă pentru resortisanții statelor membre care doresc să exercite această profesie pe teritoriul său prezentarea documentelor eliberate de autoritățile competente din statul membru de origine sau de proveniență din care să rezulte că aceste cerințe sunt îndeplinite.

[...]”

- 9 Articolul 7 alineatul (1) din Directiva 89/48 prevede:

„Autoritatea competentă a statului membru gazdă recunoaște resortisanților statelor membre care îndeplinesc condițiile de acces și de exercitare a unei profesii reglementate pe teritoriul lor dreptul de a beneficia de titlul profesional acordat în statul membru gazdă, care corespunde profesiei respective.”

Directiva 98/5

- 10 Considerentele (2), (3) și (7) din Directiva 98/5 au următorul conținut:

„(2) [...] un avocat care este pe deplin calificat într-un stat membru poate deja impune recunoașterea diplomei sale în vederea stabilirii în alt stat membru pentru a exercita profesia de avocat sub titlul profesional folosit în acel stat [membru, în conformitate cu Directiva 89/48]; [...] directiva menționată are ca obiectiv

integrarea avocatului în profesie în statul membru gazdă și nu urmărește să modifice normele profesionale aplicabile în acel stat și nici să sustragă avocatul respectiv de la aplicarea acestor norme;

- (3) [...] în timp ce unii avocați se pot integra rapid în profesie în statul membru gazdă, în special prin promovarea unei probe de aptitudine conform dispozițiilor Directivei 89/48 [...], alți avocați pe deplin calificați pot obține această integrare după o anumită perioadă de practică profesională în statul membru gazdă sub titlul profesional din statele membre de origine sau să continue să profeseze sub titlul profesional din statul membru de origine;

[...]

- (7) [...] în conformitate cu obiectivul ei, prezenta directivă nu stabilește reglementări referitoare la situații de natură strict internă și nu aduce atingere normelor profesionale naționale decât în măsura în care este necesar pentru realizarea efectivă a obiectivului său; [...] [aceasta] nu aduce în special atingere legislației naționale care reglementează accesul și exercitarea profesiei de avocat sub titlul profesional utilizat în statul membru gazdă.”

- ¹¹ Articolul 2 din Directiva 98/5, intitulat „Dreptul de a profesa sub titlul profesional din statul membru de origine”, prevede:

„Orice avocat are dreptul să exercite cu caracter permanent activitățile menționate la articolul 5 în oricare alt stat membru, sub titlul profesional din statul membru de origine.

Integrarea în profesia de avocat în statul membru gazdă se face în conformitate cu dispozițiile articolului 10.”

- 12 Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 98/5 are următorul conținut:

„Indiferent de normele profesionale și deontologice care i se aplică în statul membru de origine, avocatul care profesează sub titlul profesional din statul membru de origine se supune aceluiași norme profesionale și deontologice ca și avocații care profesează sub titlul profesional corespunzător din statul membru gazdă, în ceea ce privește toate activitățile pe care le exercită pe teritoriul acestuia.”

- 13 Articolul 10 din Directiva 98/5, intitulat „Asimilarea cu avocatul statului membru gazdă”, are următorul conținut:

„(1) Un avocat care profesează sub titlul profesional din statul membru de origine și care își desfășoară activitatea efectiv și cu regularitate, pe o perioadă de cel puțin trei ani în statul membru gazdă, în domeniul dreptului aceluși stat, inclusiv dreptul comunitar, este exceptat de la îndeplinirea condițiilor prevăzute la articolul 4 alineatul (1) litera (b) din Directiva 89/48[...] pentru a fi admis în profesia de avocat în statul membru gazdă. [...]

[...]

(2) Un avocat care profesează sub titlul profesional din statul membru de origine într-un stat membru gazdă poate, în orice moment, să impună ca diploma lui să fie recunoscută în conformitate cu Directiva 89/48/CEE, în vederea obținerii admiterii în profesia de avocat în statul membru gazdă și a exercitării acesteia sub titlul profesional corespunzător acestei profesii din statul membru menționat.

(3) Un avocat care profesează sub titlul profesional din statul membru de origine și care a desfășurat în mod efectiv și cu regularitate o activitate profesională în statul membru gazdă pe o perioadă de cel puțin trei ani, dar pe o perioadă mai scurtă în domeniul dreptului acelui stat membru, poate obține de la autoritatea competentă din statul membru gazdă admiterea în profesia de avocat în statul membru gazdă și dreptul de a o practica sub titlul profesional corespunzător profesiei din acel stat membru, fără a fi obligat să îndeplinească condițiile prevăzute la articolul 4 alineatul (1) litera (b) din Directiva 89/48[...], în condițiile și în conformitate cu procedura descrisă mai jos:

[...]

(6) Un avocat admis în profesia de avocat în statul membru gazdă în conformitate cu modalitățile prevăzute la alineatele (1), (2) și (3) are dreptul să folosească, pe lângă titlul profesional corespunzător profesiei de avocat din statul membru gazdă, titlul profesional din țara lui de origine, exprimat în limba oficială sau în una dintre limbile oficiale ale statului membru de origine.”

Dreptul național

14 Accesul la profesia de avocat în Ungaria este reglementat de următoarele texte:

- Legea nr. C din 2001 privind recunoașterea titlurilor și a diplomelor obținute în străinătate (A külföldi bizonyítványok és oklevelek elismeréséről szóló 2001. évi C. törvény, denumită în continuare „Legea privind recunoașterea titlurilor și a diplomelor”);

— Legea nr. XI din 1998 privind avocații (Az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. Törvény, denumită în continuare „Legea privind avocații”).

Legea privind recunoașterea titlurilor și a diplomelor

- ¹⁵ Pentru perioada cuprinsă între 1 mai 2004 și 20 octombrie 2007, dispozițiile relevante ale Legii privind recunoașterea titlurilor și a diplomelor aveau următorul cuprins:

„Articolul 21

1) Dispozițiile prezentei părți se aplică atunci când un resortisant al unui stat membru dorește să exercite o profesie reglementată în Ungaria și când acesta are dreptul să exercite aceeași profesie în statul de proveniență sau în țara de origine.

[...]

Articolul 35

1) Autoritatea sesizată poate să prevadă fie un stagiul de adaptare a cărui durată nu poate depăși trei ani, fie o probă de aptitudine,

- a) dacă partea practică sau teoretică a formării solicitantului diferă în mod substanțial de formarea necesară obținerii diplomei prevăzute în Ungaria pentru exercitarea profesiei reglementate,

[...]

2) Autoritatea sesizată acordă solicitantului posibilitatea de a alege între stagiul de adaptare și proba de aptitudine.

3) Autoritatea sesizată poate deroga de la alineatul 2) pentru orice profesie a cărei exercitare impune o cunoaștere exactă a dreptului maghiar și care are ca element constant și esențial furnizarea de informații privind dreptul maghiar. Într-un asemenea caz, autoritatea sesizată obligă solicitantul să urmeze un stagiul de adaptare sau să susțină o probă de aptitudine.

[...]”

¹⁶ Potrivit unei liste a profesiilor reglementate, în vigoare de la 1 mai 2004 până la 8 mai 2009, publicată de Ministerul Educației din Ungaria, titlul de formare necesar pentru exercitarea profesiei de avocat intră în sfera noțiunii „diplomă” în sensul Legii privind recunoașterea titlurilor și a diplomelor.

Legea privind avocații

- ¹⁷ La data introducerii cererii aflate la originea acțiunii principale, și anume la 13 decembrie 2006, dispozițiile pertinente ale Legii privind avocații aveau următorul conținut:

„Articolul 6

1) Un avocat

- a) nu își poate asuma obligații printr-un contract de muncă, un contract de serviciu de interes public sau un alt contract care implică o obligație de a presta o activitate salariată și nu poate fi angajat în sectorul public, funcționar sau notar, sau exercita funcția de primar cu normă întreagă,

- b) nu poate exercita o activitate comercială cu titlu personal sau implicând o răspundere pecuniară nelimitată.

[...]

- 3) Avocatul este obligat să notifice asociației profesionale a avocaților orice cauză de incompatibilitate în 15 zile de la apariția acesteia.

[...]

Articolul 13

1) Poate exercita activitatea de avocat – cu excepția celei de avocat salariat – oricine este membru al unei asociații profesionale a avocaților și a depus jurământul de avocat.

[...]

3) La cerere, trebuie admisă ca avocat în asociația profesională a avocaților orice persoană care îndeplinește condițiile următoare:

a) este resortisant al unuia dintre statele [părți la Acordul privind] Spațiul Economic European [din 2 mai 1992 (JO 1994, L 1, p. 3)];

[...]

c) nu are antecedente penale;

d) este titularul unei diplome universitare în drept;

e) a promovat cu succes examenul juridic profesional în Ungaria;

- f) este membru al Ügyvédek Biztosító és Segélyező Egyesülete (Societatea de Asigurări a Avocaților din Ungaria) sau deține o altă asigurare de răspundere recunoscută de asociația profesională a avocaților;
 - g) dispune, pe raza teritorială a asociației profesionale a avocaților, de un birou adecvat pentru exercitarea permanentă a activității de avocat;
 - h) nu este afectat de vreuna dintre cauzele de excludere enumerate la alineatul 4).
- 4) Nu poate fi admisă în asociația profesională a avocaților persoana care:
- a) se află într-unul dintre cazurile de incompatibilitate prevăzute la articolul 6 și nu pune capăt acestei situații;
 - b) face obiectul unei pedepse accesorii care o exclude de la exercitarea activităților publice sau care îi interzice exercitarea oricărei ocupații care presupune o calificare juridică;
 - c) a fost condamnată la o pedeapsă privativă de libertate executorie pentru săvârșirea unei infracțiuni cu intenție [...]
 - d) a fost exclusă din asociația profesională a avocaților [...]

- e) este supusă unei tutele care îi limitează sau îi exclude capacitatea sau este incapabilă fără să fie supusă tutelei [...]

- f) ca urmare a modului de viață sau a conduitei sale, este nedemnă de încrederea publică necesară pentru exercitarea profesiei de avocat.

[...]

Articolul 89/A

1) Dispozițiile prezentei legi sunt aplicabile, cu derogările prevăzute în prezentul capitol, în ceea ce privește activitatea pe care o exercită pe teritoriul Republicii Ungare, resortisanților unui stat membru al Spațiului Economic European care au dreptul să exercite activitatea de avocat într-un stat membru al Spațiului Economic European sub oricare dintre titlurile profesionale prevăzute de alte acte cu putere de lege sau de alte norme administrative (denumiți în continuare «juriștii europeni»).

[...]

Articolul 89/B

1) Oricine dorește să exercite activitatea de avocat pe teritoriul Republicii Ungare trebuie să solicite înscrierea sa pe lista juriștilor europeni administrată de asociația profesională a avocaților (denumită în continuare, în acest capitol, «lista») dacă

dorește să exercite permanent această activitate în calitate de jurist european și are posibilitatea de a solicita această înscriere dacă dorește să exercite intermitent respectiva activitate în calitate de prestator de servicii.

2) Este înscris pe listă orice candidat care:

- a) dovedește că are dreptul să exercite activitatea de avocat în propriul stat membru, prin prezentarea traducerii legalizate în limba maghiară a certificatului emis cu cel mult trei luni în urmă de organismul care administrează registrul avocaților în statul membru menționat,

[...]

Articolul 89/F

1) Juristul european înscris pe listă este, la cerere, admis în calitate de «ügyvéd» în asociația profesională a avocaților dacă:

- a) îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 13 alineatul (3) literele (c) și (f)-(h);
- b) dovedește în mod satisfăcător, prin documente care indică numărul și tipul de cauze pe care le-a tratat, precum și în cadrul unei audieri, în ipoteza în care asociația profesională a avocaților o solicită în mod special, că a exercitat activitatea de avocat în dreptul maghiar (inclusiv în domeniul aplicării în Ungaria a dreptului Uniunii Europene) pe teritoriul Republicii Ungare timp de trei ani fără întrerupere și

- c) demonstrează, cu ocazia audierii [sale], o cunoaștere a limbii maghiare la nivelul necesar pentru exercitarea activității de avocat.

2) Juristul european înscris pe listă poate de asemenea, la cerere, să fie admis în calitate de avocat în asociația profesională a avocaților în ipoteza în care, deși a exercitat activitatea de avocat în Ungaria timp de trei ani fără întrerupere, activitatea sa în dreptul maghiar (inclusiv în domeniul aplicării în Ungaria a dreptului Uniunii Europene) are o durată mai mică de trei ani, cât timp îndeplinește celelalte condiții [enunțate la] alineatul 1).

[...]

4) Prin admiterea sa în asociația profesională a avocaților, juristul european devine membru al asociației de plin drept. Pe lângă titlul «ügyvéd», acesta poate continua să utilizeze în activitatea sa profesională titlul care i-a fost conferit în propriul stat membru.

[...]

Articolul 89/I

[...]

2) În activitatea sa profesională, juristul european nu poate utiliza decât titlul conferit de propriul stat membru și este obligat să indice, în limba oficială a acestui stat

membru, numele organizației profesionale din care face parte. Titlul profesional trebuie însoțit de asemenea de o explicație suplimentară în limba maghiară dacă riscă să genereze confuzie cu titlul «ügyvéd».”

Acțiunea principală și întrebările preliminare

- 18 Domnul Ebert, resortisant german, a urmat studii de drept în Germania și are dreptul să exercite activitatea de avocat cu titlul „Rechtsanwalt”, în calitate de membru al Baroului din Düsseldorf, din 1997. De la sfârșitul anilor 1990, domnul Ebert locuiește în Ungaria, unde a dobândit, după studii efectuate în cadrul Universității din Miskolc, titlul de doctor în drept, în anul 2002.
- 19 În 2004, domnul Ebert a încheiat un contract de colaborare cu un cabinet de avocatură din Ungaria și a fost înscris pe lista juriștilor europeni, în sensul articolului 89/A din Legea privind avocații, prin decizia din 20 septembrie 2004 a Budapesti Ügyvédi Kamara, astfel încât poate exercita activitatea de avocat în acest stat membru sub titlul profesional din statul membru de origine.
- 20 Potrivit indicațiilor cuprinse în decizia de trimitere, în 2005, domnul Ebert a fondat propriul cabinet în Ungaria și, prin decizia din 6 aprilie 2005, Budapesti Ügyvédi Kamara a înregistrat acest cabinet.
- 21 Tot potrivit deciziei de trimitere, domnul Ebert a solicitat Fővárosi Bíróság (Curtea din Budapesta), la 13 decembrie 2006, să i se recunoască dreptul de a utiliza titlul maghiar „ügyvéd” în Ungaria fără să fie membru al asociației profesionale a avocaților.

22 Fővárosi Bíróság a respins această cerere pentru motivul că, în temeiul articolului 1 și al articolului 7 alineatele (1) și (3) din Directiva 89/48, domnul Ebert nu putea purta titlul „ügyvéd” decât dacă făcea dovada calității sale de membru al asociației profesionale a avocaților. Domnul Ebert a declarat apel împotriva acestei decizii la Fővárosi Ítéltábla (Curtea Regională de Apel din Budapesta).

23 Acesta este contextul în care Fővárosi Ítéltábla a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Directiva 89/48[...] și Directiva 98/5[...] pot fi interpretate în sensul că un reclamant, cetățean german, care a promovat examenul de admitere în profesia de avocat în Germania, este membru al unei asociații profesionale locale a avocaților și este titularul unui permis de ședere și de muncă în Republica Ungară are dreptul de a utiliza în procedurile judiciare și administrative titlul oficial din statul membru gazdă (Republica Ungară), și anume «ügyvéd» (avocat), pe lângă titlul oficial german «Rechtsanwalt» și cel maghiar «európaiközösségi jogász» [(jurist european)], dacă nu a fost admis în cadrul unei asociații profesionale a avocaților din Republica Ungară și nu a obținut nicio autorizare în acest sens?

2) Directiva 98/5[...] completează dispozițiile Directivei 89/48[...] în sensul că, în ceea ce privește exercitarea activității de avocat, Directiva 98/5[...] constituie o legislație specială în acest domeniu, în timp ce Directiva 89/48[...] reglementează doar în mod general recunoașterea diplomelor de învățământ superior?”

24 În observațiile sale scrise, precum și în cadrul ședinței, domnul Ebert a susținut că, în realitate, nu a făcut decât să solicite Ministerului Educației și Culturii din Ungaria să fie supus unei probe de aptitudine pentru a obține autorizația de a exercita profesia

de avocat sub titlul profesional din statul membru gazdă, în conformitate cu Directiva 89/48, și că acest minister nu a răspuns la respectiva cerere, ci a transmis-o către Budapesti Ügyvédi Kamara, care, nici aceasta, nu ar fi răspuns la cererea menționată.

25 În cadrul ședinței, Budapesti Ügyvédi Kamara a confirmat că a primit din partea Ministerului Educației și Culturii din Ungaria cererea menționată, dar a susținut că, potrivit legislației naționale, nu are nicio competență în ceea ce privește recunoașterea diplomelor de învățământ superior în conformitate cu Directiva 89/48, această competență aparținând respectivului minister, care nu ar fi adoptat încă o decizie cu privire la cererea domnului Ebert. Budapesti Ügyvédi Kamara a arătat că, pentru acest motiv, nu a putut răspunde la respectiva cerere, dar l-a înscris pe domnul Ebert pe lista juriștilor europeni.

26 În fața Curții, guvernul maghiar a confirmat că, potrivit Legii privind recunoașterea titlurilor și a diplomelor, prin care s-a transpus în dreptul maghiar Directiva 89/48, recunoașterea diplomelor domnului Ebert este de competența Ministerului Educației și Culturii.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la a doua întrebare

27 Prin intermediul celei de a doua întrebări, care trebuie examinată în primul rând, instanța națională solicită, în esență, să se stabilească dacă Directiva 98/5 exclude aplicarea Directivei 89/48, în sensul că modalitățile prevăzute la articolul 10 alineatele

(1) și (3) din Directiva 98/5 ar constitui singurul mijloc de a avea acces la titlul de avocat al unui stat membru gazdă pentru avocații altor state membre, sau dacă cele două directive se completează, instituind, pentru avocații din statele membre, două căi de acces la profesia de avocat într-un stat membru gazdă sub titlul profesional al acestui stat.

28 Domnul Ebert, guvernele maghiar, ceh, spaniol și austriac, precum și Comisia Europeană consideră că Directivele 98/5 și 89/48 stabilesc două căi de acces la profesia de avocat în statul membru gazdă. În cadrul ședinței, Budapești Ügyvédi Kamara a arătat că împărtășește această opinie.

29 În această privință, articolul 2 al doilea paragraf din Directiva 89/48 prevede că aceasta nu se aplică profesiilor care fac obiectul unei directive speciale care stabilește o recunoaștere reciprocă a diplomelor între statele membre.

30 Cu toate acestea, reiese din articolul 10 alineatul (1) din Directiva 98/5 că un avocat care profesează sub titlul profesional din statul membru de origine și care își desfășoară activitatea efectiv și cu regularitate, pe o perioadă de cel puțin trei ani în statul membru gazdă, în domeniul dreptului aceluși stat, inclusiv în domeniul dreptului Uniunii, este exceptat de la îndeplinirea condițiilor prevăzute la articolul 4 alineatul (1) litera (b) din Directiva 89/48 pentru a fi admis în profesia de avocat în statul membru gazdă.

31 Pe de altă parte, în condițiile descrise la articolul 10 alineatul (3) din Directiva 98/5, un avocat care profesează sub titlul profesional din statul membru de origine și care a desfășurat în mod efectiv și cu regularitate o activitate profesională în statul membru gazdă pe o perioadă de cel puțin trei ani, dar pe o perioadă mai scurtă în domeniul dreptului aceluși stat membru, poate de asemenea să obțină dreptul de profesia sub

titlul profesional corespunzător respectivei profesii din statul membru menționat fără a fi obligat să îndeplinească condițiile prevăzute la articolul 4 alineatul (1) litera (b) din Directiva 89/48.

³² Cu toate acestea, deși, în cadrul acestor modalități de acces la exercitarea profesiei de avocat sub titlul din statul membru gazdă, un avocat calificat dintr-un alt stat membru este exceptat de la îndeplinirea condițiilor prevăzute la articolul 4 alineatul (1) litera (b) din Directiva 89/48, trebuie să se constate că Directiva 98/5 nu lipsește un astfel de avocat, în special în ipoteza în care acesta nu face încă dovada desfășurării unei activități efective și regulate cu o durată de cel puțin trei ani în statul membru gazdă, de posibilitatea de a obține admiterea în profesia de avocat sub titlul acestui stat membru invocând Directiva 89/48. Astfel, după cum se arată în considerentele (2) și (3) ale Directivei 98/5, reiese în mod expres din articolul 10 alineatul (2) din aceasta că un avocat care profesează sub titlul profesional din statul membru de origine într-un stat membru gazdă poate, în orice moment, să impună ca diploma lui să fie recunoscută în conformitate cu Directiva 89/48 în vederea obținerii admiterii în profesia de avocat în statul membru gazdă și a exercitării acesteia sub titlul profesional corespunzător profesiei din statul membru menționat.

³³ Într-o asemenea situație, titularul unei „diplome” în sensul articolului 1 litera (a) din Directiva 89/48, precum domnul Ebert, beneficiază, în conformitate cu articolul 3 primul paragraf litera (a) din această directivă, de dreptul de a fi admis în profesia reglementată de avocat în statul membru gazdă. Cu toate acestea, fiind vorba despre o profesie a cărei exercitare necesită o cunoaștere precisă a dreptului intern și care are ca element esențial și constant al activității furnizarea de informații și/sau de asistență privind dreptul intern, articolul 3 din Directiva 89/48 nu împiedică statul membru gazdă, în aplicarea articolului 4 alineatul (1) litera (b) din aceasta, să impună de asemenea ca solicitantul să susțină o probă de aptitudine, cu condiția ca acest stat membru să verifice în prealabil în ce măsură cunoștințele dobândite de solicitant în cursul experienței sale profesionale pot compensa, în tot sau în parte, diferența substanțială menționată la primul paragraf al acestei din urmă dispoziții (a se vedea

Hotărârea din 22 decembrie 2010, Koller, C-118/09, Rep., p. I-13267, punctele 38 și 39).

- 34 Rezultă că un avocat dintr-un stat membru poate să fie admis în profesia de avocat într-un stat membru gazdă în care această profesie este reglementată și poate să profeseze sub titlul profesional acordat de acesta fie în temeiul Directivei 89/48, fie în temeiul articolului 10 alineatele (1) și (3) din Directiva 98/5.
- 35 Prin urmare trebuie să se răspundă la a doua întrebare adresată că Directiva 89/48 și Directiva 98/5 se completează, instituind, pentru avocații din statele membre, două căi de acces la profesia de avocat într-un stat membru gazdă sub titlul profesional al acestuia din urmă.

Cu privire la prima întrebare

- 36 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă Directiva 89/48 și Directiva 98/5 se opun unei reglementări naționale care instituie, pentru exercitarea activității de avocat sub titlul de avocat din statul membru gazdă, obligația de a fi membru al unei entități precum o asociație profesională a avocaților.
- 37 Reiese din articolul 3 din Directiva 89/48 că, atunci când o persoană deține o diplomă cerută într-un stat membru pentru exercitarea unei profesii, aceasta are dreptul să fie admisă în aceeași profesie într-un stat membru gazdă în aceleași condiții ca și resortisanții acestuia, cu excepția condiției privind deținerea unei diplome emise de statul membru gazdă.

- 38 Pe de altă parte, reiese din articolul 6 din Directiva 89/48, interpretat în lumina celui de al zecelea considerent al acestei directive, că o persoană care are acces la o profesie reglementată într-un stat membru gazdă în temeiul recunoașterii unei diplome în sensul articolului 1 litera (a) din această directivă trebuie să se conformeze normelor profesionale ale respectivului stat membru care urmăresc în special respectarea deontologiei.
- 39 Reiese de asemenea din articolul 6 alineatul (1) din Directiva 98/5 că și avocatul care profesează sub titlul profesional din statul membru de origine într-un stat membru gazdă se supune aceluiași norme profesionale și deontologice ca și avocații care profesează sub titlul profesional din acest stat membru (a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 decembrie 2010, *Jakubowska*, C-225/09, Rep., p. I-12329, punctul 57).
- 40 Prin urmare, trebuie să se constate că nici Directiva 89/48, nici Directiva 98/5 nu se opun aplicării, în privința oricărei persoane care exercită profesia de avocat pe teritoriul unui stat membru, în special în ceea ce privește accesul la aceasta, a dispozițiilor naționale, fie acestea acte cu putere de lege sau acte administrative, justificate de interesul general, precum normele privind organizarea, deontologia, controlul și răspunderea (a se vedea în acest sens, în privința Directivei 89/48, Hotărârea din 30 noiembrie 1995, *Gebhard*, C-55/94, Rec., p. I-4165, punctul 35 și jurisprudența citată).
- 41 Revine instanței de trimitere obligația de a se asigura că, în aplicarea acestor norme, *Budapesti Ügyvédi Kamara* a respectat normele de drept al Uniunii și, în special, principiul nediscriminării (a se vedea în acest sens Hotărârea din 31 martie 1993, *Kraus*, C-19/92, Rec., p. I-1663, punctul 32, Hotărârea *Gebhard*, citată anterior, punctul 37, și Hotărârea din 11 iunie 2009, *Comisia/Austria*, C-564/07, punctul 31).

- 42 Prin urmare, trebuie să se răspundă la prima întrebare adresată că nici Directiva 89/48, nici Directiva 98/5 nu se opun unei reglementări naționale care instituie, pentru exercitarea activității de avocat sub titlul de avocat din statul membru gazdă, obligația de a fi membru al unei entități precum o asociație profesională a avocaților.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 43 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

- 1) Nici Directiva 89/48/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1988 privind sistemul general de recunoaștere a diplomelor de învățământ superior acordate pentru formarea profesională cu durata minimă de trei ani, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2001/19/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 14 mai 2001, nici Directiva 98/5/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 februarie 1998 de facilitare a exercitării cu caracter permanent a profesiei de avocat într-un stat membru, altul decât cel în care s-a obținut calificarea, nu se opun unei reglementări naționale care instituie, pentru exercitarea activității de avocat sub titlul de avocat din statul membru gazdă, obligația de a fi membru al unei entități precum o asociație profesională a avocaților.

- 2) Directiva 89/48 și Directiva 98/5 se completează, instituind, pentru avocații din statele membre, două căi de acces la profesia de avocat într-un stat membru gazdă sub titlul profesional al acestuia din urmă.**

Semnături